

การพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม กลุ่มสาระการเรียนรู้
สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

The Development of the Isan Local Wisdom Curriculum for promote the
Social Skills for the Matthayomsuksa 1 in Social,
Religion and Culture Strand

สุกัญญา ดวงสินธุ์¹
นพคุณ ภักดีณรงค์²
นฤมล เอนกวิทย์³

บทคัดย่อ

สิ่งสำคัญของการจัดการศึกษาคือหลักสูตร หลักสูตรคือมวลประสบการณ์ทั้งหมดที่รัฐ นักการศึกษา ผู้สอนและบุคคลอื่นๆ ได้จัดให้กับผู้เรียน หลักสูตรมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาและกระตุ้นให้นักเรียนได้มีความรู้ให้มากที่สุด ทักษะต่างๆ และการนำสิ่งที่ได้ที่สุดไปใช้ในชีวิต วัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 2) สร้างหลักสูตร 3) ศึกษาผลการใช้หลักสูตร กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มที่ศึกษาข้อมูลพื้นฐานได้แก่ นักการศึกษาหรือผู้ทรงคุณวุฒิ 3 คน คณะกรรมการสถานศึกษาโรงเรียนลือคำหาญวารินชำราบ 3 คน ประชาชนชาวบ้าน 3 คน และผู้ปกครอง 3 คน และ 2) กลุ่มผู้ใช้หลักสูตร คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนลือคำหาญวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2555 ได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ (1) แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อตั้งแต่ 0.27-0.73 มีความยากง่ายตั้งแต่ 0.36-0.81 และมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.93 (2) แบบประเมินการใช้ทักษะทางสังคม มีค่าอำนาจจำแนกด้วยสถิติ t แบบ know group เทคนิค 25% ได้ค่าวิกฤติ t อยู่ระหว่าง 0.760-4.473 และค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.92 การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและร้อยละ ผลการวิจัย พบว่า 1) ในการสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานได้ใช้ปรัชญาการศึกษา แบบบูรณาการนิยมและทฤษฎีทางจิตวิทยา ประกอบด้วยแนวคิดจิตวิทยาพัฒนาการเด็ก และวัยรุ่น ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูราและทฤษฎีการพัฒนาบุคลิกภาพของอิริคสัน 2) หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน มีองค์ประกอบ 6 ประการ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ โครงสร้างหลักสูตร กิจกรรม การเรียนรู้สื่อการเรียนรู้ และการวัดผลประเมินผล ส่วนเนื้อหา มี 5 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ ศาสนพิธีในท้องถิ่นอีสาน ตำนานหมอลำ ผญา เทียนพรรษาโบราณอีสานอุบลราชธานีและสุนทรียเพลงกล่อมลูกอีสาน 3) หลังการใช้หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานแล้วพบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คิดเป็นร้อยละ 81.98 และมีการใช้ทักษะทางสังคม คิดเป็นร้อยละ 82.22

คำสำคัญ : การพัฒนาหลักสูตร, ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน, ทักษะทางสังคม

¹ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

² อาจารย์ ดร. คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

³ อาจารย์ ดร. วิทยาลัยพยาบาลศรีมหาสารคาม

ABSTRACT

The important thing of education management is the curriculum. The curriculum is the whole of the experiences which the government, the educator, the instructor and others people have provided for the students to study. The curriculum is aimed to develop and encourage the students to have the most knowledge, the skills of using and applying the best activities in daily life. This research aimed to 1) study the basic data 2) construct the curriculum and 3) study the effectiveness of using of the curriculum. The sample were two groups like these; group 1 is the group of studying the basic data that composts of 3 educators and 3 luminaries, 3 pundits, 3 office committees of Luekamharnvarinchamrab school, 3 students' fathers or mothers, this group is special selecting group. Group 2 is the experimental group that consists of 42 Matthayomsuksa 1 students, in the second semester of the academic year 2012 of Luekamharnvarinchamrab school, selected by the cluster random sampling . The instruments used were; an achievement test; a 40 -item achievement test with discriminating power ranging 0.27-0.73, difficulties ranging at 0.36 - 0.81 and a reliability at 0.93 and a social skill test a 30 -item with discriminating power (t 25%) ranging at 0.760- 4.473 and a reliability at 0.92. Data were analyzed using mean, standard deviation and percentage. The results were found that 1) there were the integratism and the theory of psychology such as the theory of the developmental psychology of child and adolescence, the social learning theory of Bandura and the theory of the development of personality of Ericson were used to construct the Isan local wisdom curriculum 2) there were 6 elements; the principle, the objective, the course details, the activity, the media, and the evaluation. There were 5 units; the Isan Ritual, the legend of Moalam, Phaya, the ancient of Isan candle, and the aesthetical of Isan lullabies, 3) after used the curriculum, it was found that the learning achievement score was 81.98 and the social skills score was 82.22 percent.

Keywords : the development of curriculum, the Isan local wisdom, the social skill

บทนำ

ในกระแสโลกาภิวัตน์ วิถีชีวิตของผู้คนมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการก้าวให้ทันกับความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี หรือแม้กระทั่งในด้านศิลปะและวัฒนธรรมสมัยใหม่ หรือในเรื่องของขนบธรรมเนียม จารีตดั้งเดิมที่แปรเปลี่ยนไปตามกาลเวลา ฉะนั้น การเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้เกิดทักษะทางสังคม จึงเป็นสิ่งสำคัญที่บุคคลพึงเรียนรู้ไว้เพื่อให้การดำเนินชีวิตดำเนินไปอย่างมีทิศทางที่ถูกต้องและเหมาะสมและการเรียนรู้ ในสิ่งเหล่านี้เองจะเปรียบเสมือนเข็มทิศที่นำพาให้ชีวิตของบุคคลมีความสุข การศึกษาจึงอีกเป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยให้บุคคลเกิดความตระหนักรู้และเห็นคุณค่าของสิ่งที่เป็นวิถีชีวิตของตนเองในเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่นและสามารถปรับตนให้เกิดการใช้ทักษะทางสังคมได้อย่างมีความสุข

ภูมิปัญญาอีสานจัดเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ก่อกำเนิดสั่งสม ปรับเปลี่ยนตามเหตุปัจจัยอยู่ในจิตใจระบบคิด พฤติกรรม ความเคยชิน ความสันทัดชัดเจนที่เรียกเป็นองค์รวมว่า วัฒนธรรมของชาวบ้านเพื่อชาวบ้าน

ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้รับการทดสอบในชีวิตจริง ผ่านกาลเวลา สถานการณ์และบริบททางเศรษฐกิจ สังคมที่เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอยู่เป็นนิจ ส่งผลให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหลายสิ่งหลายอย่างตกสมัยไปแล้ว แต่ก็ยังมีอีกหลายอย่างที่ยังคงอยู่แต่หากมีการปรับใช้ตามสถานการณ์แล้วองงามต่อไป กล่าวโดยรวมว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นมีเกิดดับ ปรับเปลี่ยน เรียนรู้ใหม่และองงามอยู่เสมอเมื่อเป็นเช่นนี้การจัดการเพื่อนำภูมิปัญญาที่คนในสังคมรู้และเข้าใจมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด จึงต้องมียุทธศาสตร์และอุบายหลายอย่างในความคิดและการกระทำที่แตกต่างจากความรู้ทั่วไปโดยฐานคิดเหล่านี้จึงเป็นปัญหาที่ท้าทายให้แสวงหาวิธีการจัดการที่เหมาะสมเพื่อนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่น มาใช้ให้เกิดประโยชน์มากขึ้น (เอกวิทย์ ณ ถลาง. 2546 : 7-8)

ทักษะทางสังคมเป็นทักษะที่สร้างความสัมพันธ์เชิงบวกให้เกิดขึ้นโดยใช้หลักการสื่อสารและการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ในสังคม เป็นทักษะที่สำคัญและจำเป็นต่อมนุษย์ เพราะมนุษย์ไม่สามารถอยู่ได้ตามลำพังต้องมีเพื่อน มีกลุ่มสังคมที่ต้องดำรงชีวิตอยู่ร่วมกัน ในทุกสังคมต้องมีการติดต่อสัมพันธ์กันทั้งพหุภาคัยกัน การที่บุคคลมีทักษะทางสังคมที่ด้อยย่อมส่งผลให้บุคคลเหล่านั้นสามารถปรับตัวและดำเนินชีวิตร่วมกับบุคคลอื่นอย่างมีความสุข ความสามารถในการใช้ทักษะทางสังคมเป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่างๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงานและการอยู่ร่วมกันของบุคคลในสังคมด้วยการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคลการจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่างๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อมและการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น (อุษณีย์ โพธิสุข. 2545 : 120)

จากการสำรวจโครงการติดตามสภาวะการณ์เด็กและเยาวชน (Child Watch) โดยสถาบันรามจิตติ ในปี 2552 พบว่า เด็กและเยาวชนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่กำลังศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ยอมรับว่าเคยมีเพศสัมพันธ์ ร้อยละ 6.49 เล่นพนันฟุตบอล ร้อยละ 7.63 การเสพยาเสพติดในสถานศึกษา ร้อยละ 19.93 การตั้งครุภังค์ไม่พึงประสงค์ ร้อยละ 81.78 เท่ยวกลางคืน ร้อยละ 4.33 เสพสื่อลามก 21.06 (สถาบันรามจิตติ. 2552 : 34) เมื่อพิจารณาจากผลการสำรวจสภาวะการณ์เด็กและเยาวชนสะท้อนให้เห็นถึงสถาบันครอบครัว จะเห็นได้ว่าในปัจจุบันนี้สภาพครอบครัวโดยมาก มีสถานะเป็นครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ผู้ปกครองไม่มีเวลาให้บุตรหลาน เพราะต่างมุ่งหวังในการเสริมสร้างสถานะทางเศรษฐกิจให้มีความมั่นคง ละเอียดและหลงลืมว่าสถาบันครอบครัว อันเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างคุณภาพชีวิตของมนุษย์ อีกทั้งความห่างเหิน แยกแยะของคนในครอบครัวและสังคม ทำให้มีปัญหาคือความสัมพันธ์ที่อ่อนแอลง การขาดปฏิสัมพันธ์ภายในครอบครัว มีการสื่อสารระหว่างกันที่ด้อยประสิทธิภาพ ส่งผลให้เยาวชนที่กำลังเติบโตขึ้นมาในสภาพที่ทักษะทางสังคมและก่อให้เกิดพฤติกรรมที่เป็นปัญหาต่างๆ มากมาย

การพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยเสริมสร้างทักษะทางสังคมให้กับบุคคลได้เกิดกระบวนการเรียนรู้จากสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่นและยังเป็นการสืบทอดความเป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่นให้ดำรงอยู่ในสังคม ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความต้องการที่จะสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม เพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานและสามารถใช้ทักษะทางสังคมได้เป็นอย่างดี ซึ่งถือว่าเป็นภูมิคุ้มกันที่จะช่วยให้เผชิญหน้ารับมือกับปัญหาต่างๆ และเป็นการเตรียมความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงและการเป็นพลเมืองที่มีคุณค่าของสังคมต่อไปในอนาคต

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม
2. เพื่อสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม
3. เพื่อศึกษาผลการใช้หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แนวทางการพัฒนาหลักสูตรโดยใช้กระบวนการวิจัยรูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) เป็นแนวทางในการกำหนดขั้นตอนการวิจัย ซึ่งมีรายละเอียดในการดำเนินการวิจัยเป็นระยะดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน

ระยะนี้เป็นการจัดเตรียมข้อมูลเพื่อกำหนดข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นและต้องการในการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งแบ่งขั้นตอนการศึกษาออกเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร

ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาโดยใช้การวิจัยเชิงเอกสารที่หลากหลายทั้งเอกสารที่เป็นแนวคิดทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร องค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาอีสาน แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะทางสังคมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานมาใช้ในการจัดการศึกษา

ส่วนที่ 2 การสนทนากลุ่มเพื่อแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความจำเป็นและต้องการในการพัฒนาหลักสูตร

เป็นการเก็บข้อมูลของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน เพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม โดยใช้วิธีการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยได้กำหนดผู้ร่วมสนทนากลุ่ม จำนวน 12 คน ซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้เสียในการจัดการศึกษาและใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง ผู้ร่วมสนทนากลุ่มประกอบด้วย นักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิ ราษฎรชาวบ้าน คณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครองนักเรียน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ ประเด็นการสนทนากลุ่ม มีรายละเอียดดังนี้

- 1) บริบททางสังคม เศรษฐกิจ ลักษณะทางวัฒนธรรม วิถีชีวิตชุมชน
- 2) สภาพทั่วไปของโรงเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
- 3) สภาพการจัดการเรียนรู้โดยทั่วไป
- 4) สภาพการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 5) ความจำเป็นและต้องการในการสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริม

ทักษะทางสังคม

6) ความคิดเห็นต่อการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นและการส่งเสริมทักษะทางสังคมมาใช้ในการสร้างหลักสูตร

7) เนื้อหาที่ควรนำมาสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม

8) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม/สื่อการเรียนรู้/แหล่งการเรียนรู้

9) ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานที่จะนำไปกำหนดร่างหลักสูตรในการวิจัยระยะที่ 2

ระยะที่ 2 การสร้างหลักสูตร

ระยะนี้เป็นการเขียนร่างหลักสูตรให้สอดคล้องกับข้อมูลพื้นฐานในระยะที่ 1 โดยแบ่งการดำเนินการออกเป็น 3 ส่วน คือ การร่างหลักสูตร การตรวจสอบร่างหลักสูตรและการปรับปรุงร่างหลักสูตรก่อนนำไปทดลองใช้

ส่วนที่ 1 การร่างหลักสูตร ผู้วิจัยดำเนินการ คือ การกำหนดกรอบร่างหลักสูตรและการเขียนร่างหลักสูตรตามกรอบที่กำหนดไว้ซึ่งมีองค์ประกอบ 6 ประการ คือ

- 1) แนวคิดหลักการของหลักสูตร เป็นการกำหนดแนวทางหรือทิศทางในการพัฒนาหลักสูตรให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ด้วยการพิจารณาข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มในการวิจัยระยะที่ 1
- 2) วัตถุประสงค์ของหลักสูตร เป็นการกำหนดคุณลักษณะที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน โดยให้สอดคล้องกับความจำเป็นในการพัฒนาทักษะทางสังคม
- 3) โครงสร้างหลักสูตร เป็นการกำหนดเนื้อหาสาระโดยกำหนดให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร มีการกำหนดหน่วยการเรียนรู้และจำนวนชั่วโมงการเรียน
- 4) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นการกำหนดวิธีการเรียนรู้และกิจกรรมการเรียนรู้
- 5) สื่อการเรียนรู้ เป็นการกำหนดสื่อประกอบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาและกิจกรรมการเรียนรู้
- 6) การวัดและประเมินผล เป็นการกำหนดวิธีการวัดและประเมินผลให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตร เนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนรู้และสื่อการเรียนรู้โดยคำนึงถึงพฤติกรรมที่แสดงออกของทักษะทางสังคม

ส่วนที่ 2 การตรวจสอบร่างหลักสูตร

ผู้วิจัยนำร่างหลักสูตรที่จัดทำขึ้นเสนอผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบร่างหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร โดยใช้เครื่องมือในการประเมินร่างหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร ดังนี้

- 1) แบบประเมินความเหมาะสมของร่างหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร
- 2) แบบประเมินความสอดคล้องระหว่างองค์ประกอบภายในร่างหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร

ส่วนที่ 3 การปรับปรุงร่างหลักสูตรก่อนนำไปทดลองใช้

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากส่วนที่ 2 การตรวจสอบร่างหลักสูตรมาเป็นเกณฑ์ในการปรับปรุงร่างหลักสูตรก่อนนำไปทดลองใช้ การปรับปรุงหลักสูตร มีสาระสำคัญโดยสรุป ดังนี้

1. แนวคิดหลักการของหลักสูตรได้อธิบายเหตุผลเพิ่มเติมเกี่ยวกับความจำเป็นที่ต้องการพัฒนาและปรับปรุงภาษาให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น โดยเพิ่มเติมสาเหตุของการพัฒนาหลักสูตรจากปัญหาความเปลี่ยนแปลงทางสังคม ความต้องการในการพัฒนาทรัพยากรบุคคล จากแนวนโยบายของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ แผนการศึกษาชาติและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ความสำคัญของทักษะทางสังคมและอธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับหลักการสำคัญของหลักสูตร 2 ประการ คือ
 - 1) การพัฒนานักเรียนให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทักษะทางสังคม
 - 2) การเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการเรียนรู้แบบมีปฏิสัมพันธ์
2. วัตถุประสงค์ของหลักสูตรได้เขียนให้ชัดเจนขึ้น ปรับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรจากเดิมเปลี่ยนเป็น
 - 1) เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน
 - 2) เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะทางสังคม
3. โครงสร้างหลักสูตรได้ปรับให้สอดคล้องกับประสบการณ์ของผู้เรียนปรับจากการเขียนความเรียงเป็นรูปแบบตารางเพื่อให้เข้าใจง่าย

4. กิจกรรมการเรียนรู้ได้ปรับกิจกรรมให้มีความเหมาะสมกับเวลาที่ใช้ในแต่ละกิจกรรมและสอดคล้องกับวิธีการพัฒนาทักษะทางสังคมในแต่ละด้าน

5. สื่อการเรียนรู้ได้ปรับเนื้อหาให้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้

6. การวัดและประเมินผลได้ปรับปรุงภาษาที่ใช้ในแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น ปรับปรุงแบบประเมินการใช้ทักษะทางสังคมให้สอดคล้องกับพฤติกรรมที่นักเรียนแสดงออกและปรับปรุงเกณฑ์การประเมินให้มีความชัดเจนมากขึ้น

สรุป ผลการตรวจสอบร่างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม จากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ คือ ให้ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะและนำไปใช้ทดลองในระยะต่อไป

ระยะที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตร

ระยะนี้เป็นการนำร่างหลักสูตรที่ได้จากระยะที่ 2 ไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เพื่อศึกษาผลการใช้หลักสูตร ประกอบด้วยการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและศึกษาการใช้ทักษะทางสังคม

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนลือคำหาญวารินชำราบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2555 จำนวน 12 ห้องเรียนและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/3 โรงเรียนลือคำหาญวารินชำราบ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2555 จำนวน 42 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ประกอบด้วย
 - 1.1) หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม
 - 1.2) เอกสารประกอบหลักสูตร ได้แก่ คู่มือการใช้หลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้
2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
 - 2.1) แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 - 2.2) แบบประเมินการใช้ทักษะทางสังคม
3. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยกับเกณฑ์ที่กำหนดคือผ่านร้อยละ 80

ผลการวิจัย

การวิจัยระยะที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม

การวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาปรัชญาการศึกษา ทฤษฎีทางจิตวิทยาที่ใช้ในการพัฒนาหลักสูตร องค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานและทักษะทางสังคม

ผลการวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างหลักสูตร พบว่า ปรัชญาการศึกษาที่นำมาใช้ในการสร้างหลักสูตร คือ ปรัชญาการศึกษาบูรณาการนิยม ซึ่งผู้วิจัยได้นำแนวคิดนี้ไปใช้ในการสร้างองค์ประกอบของหลักสูตร ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยเน้นให้ผู้เรียนได้ทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มและได้ฝึกการปฏิบัติการใช้ทักษะทางสังคมคือ มีการพูดคุย ติดต่อกัน การให้ความร่วมมือช่วยเหลือกันภายในกลุ่ม

ทฤษฎีทางจิตวิทยาที่นำมาใช้ในการสร้างหลักสูตรเพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนประกอบด้วย 1) แนวคิดจิตวิทยาพัฒนาการเด็กและวัยรุ่น 2) ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา 3) ทฤษฎี การพัฒนาบุคลิกภาพของอีริคสัน ผู้วิจัยได้นำทฤษฎีทางจิตวิทยาดังกล่าวมาใช้ในการสร้างองค์ประกอบ

ของหลักสูตร คือ ด้านแนวคิดหลักการของหลักสูตร ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เนื่องจากมีความสอดคล้องกับการพัฒนาทักษะทางสังคมให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนกล่าว คือ การพัฒนาทักษะทางสังคมจำเป็นต้องอาศัยการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม การติดต่อสื่อสาร การรู้จักวิธีการอยู่ร่วมกันในสังคมทั้งนี้ก็เพื่อการรักษาสัมพันธ์ภาพระหว่างกลุ่ม

แนวคิดภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน พบว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเป็นความรู้ ประสบการณ์มีรากฐานจากคำสอนทางพระพุทธศาสนา ความเชื่อ ประเพณี ค่านิยม วัฒนธรรมทางการเกษตรที่เรียกว่า “เฮ็ดอยู่เฮ็ดกิน” การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาใช้ในการจัดการศึกษาสามารถทำได้หลายวิธีการ ได้แก่ การจัดทำหลักสูตร ปราชญ์ท้องถิ่นหรือครูเป็นผู้สอน การสร้างตำราท้องถิ่น การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม การจัดสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ ภูมิปัญญา ผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์เอกสารในส่วนนี้ไปใช้ในการสร้างองค์ประกอบของหลักสูตร คือ ด้านโครงสร้างหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยภูมิปัญญาด้านศาสนา ภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดงพื้นบ้าน ภูมิปัญญาด้านภาษาและวรรณกรรม ภูมิปัญญาด้านศิลปกรรมและภูมิปัญญาด้านประเพณี สำหรับด้านวัตถุประสงค์ของหลักสูตรได้กำหนดวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานและด้านสื่อการเรียนรู้ ตัวอย่างเช่น สื่อบุคคล ปราชญ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านต่างๆ ประกอบด้วย หมอลำ ครูภูมิปัญญาเทียนพรรษา

องค์ประกอบของทักษะทางสังคม พบว่า ทักษะทางสังคมเป็นทักษะที่แสดงถึงความสามารถในการเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันกับบุคคลอื่น ซึ่งทักษะทางสังคมตามแนวคิดของแมนทรูทัว วิทแมนและโพสเนอร์ ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ คือ ทักษะการติดต่อสื่อสาร ทักษะการปฏิเสธและเจรจาต่อรอง ทักษะการกล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม ทักษะการให้ความร่วมมือและทักษะการเห็นอกเห็นใจบุคคลอื่น ผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์ ในส่วนนี้ไปใช้ในการสร้างองค์ประกอบของหลักสูตร คือ ด้านวัตถุประสงค์ของหลักสูตร คือ เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะทางสังคมและด้านการวัดและประเมินผลกำหนดให้ผู้เรียนมีระดับการใช้ทักษะทางสังคมผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80

การสนทนากลุ่มเพื่อศึกษาความจำเป็นและต้องการในการสร้างหลักสูตร

จากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตร ได้แก่ นักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 คน ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 3 คน คณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 3 คน และผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 3 คน รวม 12 คน

ความจำเป็นและต้องการในการสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคมประกอบด้วย

- 1) ภูมิหลังของจังหวัดอุบลราชธานี เมืองอุบลราชธานีเป็นเมืองนักปราชญ์เมืองธรรมะ มีภูมิปัญญาอีสานด้านต่างๆ ที่ได้รับการถ่ายทอดจนกลายเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัด
- 2) ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานมีความเกี่ยวเนื่องกับความเชื่อทางพุทธศาสนา การปฏิบัติตามฮีตสิบสองคองสิบสี่เป็นวัฒนธรรมของคนอีสาน
- 3) ปัญหาสำคัญในการถ่ายทอดภูมิปัญญา คือ ขาดเอกสาร ตำรา จำนวนปราชญ์ผู้รู้ภูมิปัญญาด้านต่างๆ ที่เริ่มเหลือน้อย
- 4) สภาพสังคมในปัจจุบัน รูปแบบการใช้ชีวิตที่เห็นห่างจากวัฒนธรรม ทำให้เด็กก้าวร้าว เด็กเรียนรู้ด้วยตนเองโดยขาดการไตร่ตรองไม่สามารถตัดสินใจทำในสิ่งที่ควรทำหรือไม่ควรทำได้
- 5) ปัญหาการอนุรักษ์มรดกทางภูมิปัญญา ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีต่างๆ ที่ขาดบุคลากรและความต่อเนื่องในการอนุรักษ์ การปรับเปลี่ยนประเพณีไปจากความหมายเดิม ปัญหาการสร้างเครือข่ายในการอนุรักษ์

เนื้อหาที่ควรนำมาสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม ประกอบด้วย

1) ภูมิปัญญาด้านศาสนา คือ พิธีกรรมสวดมนต์ไหว้พระแบบอีสาน การสวดมนต์ไหว้พระแบบอีสานส่วนที่สำคัญ การมีผู้นำการมีผู้นำเป็นกุศโลบายให้เรามีคารวะธรรม คือ มีความคารวะต่อผู้นำ ผู้นำต้องมีความเคร่งครัด ปฏิบัติตนตามฮีตคอง ถูกต้องและดีงาม ผู้นำก็จะให้ความคารวะ

2) ภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดงพื้นบ้าน คือ หมอลำ หมอลำเป็นเอกลักษณ์ของชาวอีสาน เกิดมาควบคู่กับชาวอีสาน เป็นวิถีแห่งการสนุกสนานเพลิดเพลิน ซึ่งแสดงถึงอัตลักษณ์ของชาวอีสาน คือ ชอบสนุก

3) ภูมิปัญญาด้านภาษาและวรรณกรรม คือ ญา ญาอีสาน เป็นปรัชญาชีวิตของชาวอีสาน เป็นสิ่งที่สะท้อนชีวิตความเป็นอยู่ เรื่องราวต่างๆ เป็นคำสอนที่ช่วยเตือนสติให้ขบคิดในการดำเนินชีวิต

4) ภูมิปัญญาด้านศิลปกรรม คือ ประติมากรรมเทียนพรรษาอุบลราชธานี ภูมิปัญญาการทำเทียนพรรษาอุบลราชธานี เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดอุบลราชธานี ความหมายในการทำเทียนพรรษา คือ การหลอมรวมใจ ความสมัครสมานสามัคคี การร่วมแรงร่วมใจกันเพื่อถวายแด่พระภิกษุสงฆ์ในบุญเดือนแปด บุญเข้าพรรษา

5) ภูมิปัญญาด้านประเพณี คือ เพลงกล่อมลูกพื้นเมืองอีสาน เพลงกล่อมลูกมีความสัมพันธ์กับภาษาถิ่นซึ่งมีหลากหลาย แสดงความรักของพ่อแม่ แสดงถึงชีวิต วิถีชีวิต ฟังสนุกเพลิดเพลิน ให้คิดสอนใจ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม/ สื่อการเรียนรู้/แหล่งการเรียนรู้

1) การนำครูภูมิปัญญาด้านต่างๆ มาสอนภายในโรงเรียน

2) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ควรเน้นให้นักเรียนได้มีการร่วมกิจกรรม เช่น การฝึกเข้ากลุ่ม ฝึกการสนทนา อภิปรายแสดงความคิดเห็น การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ฝึกให้นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างเพื่อนๆ ในกลุ่ม การฝึกปฏิบัติ เช่น การฝึกพูดญาอีสาน การฝึกการสวดมนต์ไหว้พระแบบอีสาน

3) การจัดแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาทั้งในและนอกโรงเรียน เช่น แหล่งเรียนรู้ การทำเทียนพรรษาเมืองอุบลราชธานี แหล่งเรียนรู้หมอลำ

4) การรวบรวมแหล่งความรู้อิเล็กทรอนิกส์ เว็บไซต์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน

1) ได้เครือข่ายและเกิดความต่อเนื่องในการทำงานอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

2) เป็นแนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายเพื่อให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้และรับการถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นอีสานที่ถูกต้องและดีงามนำไปยึดถือและปฏิบัติตามที่เรียกว่า “สืบฮอยตา วาฮอยปู่”

การวิจัยระยะที่ 2 การสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม

การสร้างร่างหลักสูตร

เป็นการนำข้อมูลพื้นฐานจากการวิจัยในระยะที่ 1 มาเขียนเป็นร่างหลักสูตรและร่างเอกสารประกอบหลักสูตร ร่างหลักสูตรประกอบด้วย แนวคิดหลักการของหลักสูตร วัตถุประสงค์ของหลักสูตร โครงสร้างหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้และการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ร่างเอกสารประกอบหลักสูตร ประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้ ดำเนินการตรวจสอบร่างหลักสูตรโดยประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของร่างหลักสูตรจากผู้เชี่ยวชาญเพื่อพิจารณาความเหมาะสมและสอดคล้องและให้ข้อเสนอแนะแล้วนำผลการประเมิน มาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและค่าดัชนีความสอดคล้อง ซึ่งผลการวิเคราะห์

พบว่า ร่างหลักสูตรมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากและค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.80-1.00 จากนั้นทำการปรับปรุงแก้ไขร่างหลักสูตรตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นและดำเนินการตรวจสอบร่างเอกสารประกอบหลักสูตรโดยประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญพบว่า แผนการจัดการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.57 ความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดและค่าดัชนีความสอดคล้องมีค่าเท่ากับ 1.00

การทดลองใช้ร่างหลักสูตรและร่างเอกสารประกอบหลักสูตร

นำร่างหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 42 คน เพื่อทดสอบหาคุณภาพของแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและแบบประเมินการใช้ทักษะทางสังคม พบว่า แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.27-0.73 และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.88 และแบบประเมินการใช้ทักษะทางสังคมได้ค่าวิกฤต t อยู่ระหว่าง 0.760-4.473 และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.92

การวิจัยระยะที่ 3 ผลการทดลองใช้หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม

การวิจัยในระยะนี้ผู้วิจัยนำหลักสูตรไปใช้ทดลองกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/3 ปีการศึกษา 2555 จำนวน 42 คน พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนเฉลี่ยเท่ากับ 32.79 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 81.98 และการใช้ทักษะทางสังคมของนักเรียนหลังเรียนเฉลี่ยเท่ากับ 74.16 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 82.22

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยระยะที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน เพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม

จากการวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการสนทนากลุ่มเพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการสร้างหลักสูตร พบว่า การสร้างหรือพัฒนาหลักสูตรจะต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคลหลายฝ่าย จากข้อมูลหลายๆ ด้าน นำมาผ่านกระบวนการคือการสร้างหลักสูตรและก่อให้เกิดผลลัพธ์สอดคล้องกับ นิติยา เปลื้องบุญ (2554 : 11) ที่ได้เสนอแนวคิด เรื่อง ระบบหลักสูตรเป็นกระบวนการในการสร้างหลักสูตร คือ การส่งวัตถุประสงค์เข้าสู่กระบวนการ ซึ่งวัตถุประสงค์ประกอบด้วย พื้นฐานการศึกษา ลักษณะชุมชน ลักษณะของบุคคลที่เกี่ยวข้อง เนื้อหาวิชาที่ผ่านมานแนวทางของศาสตร์แต่ละสาขา คุณค่าทางสังคมและคุณค่าทางวัฒนธรรม โดยที่กระบวนการประกอบด้วย การเลือกขั้นตอนหลักสูตร การเลือกบุคคลดำเนินการ การพิจารณาวัตถุประสงค์ ของหลักสูตร การเลือกรูปแบบของหลักสูตร การวางแผนและเตรียมหลักสูตรและการนำไปทดลองใช้ ซึ่งจะได้ผลผลิตนั้นก็คือการเพิ่มความรู้หรือการเปลี่ยนทัศนคติ

การดำเนินการสนทนากลุ่มโดยกำหนดตัวแทนผู้เข้าร่วมสนทนาที่มีทั้งผู้ทรงคุณวุฒิ ครูภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองนักเรียนมีความเกี่ยวเนื่องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 สอดคล้องกับแนวคิดของสำเนียง สร้อยนาคพงษ์ (2535 : 24) ที่ได้เสนอว่าการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาจัดการศึกษาในสถานศึกษาโดยให้หลายภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนหลักสูตร ในลักษณะของเครือข่ายระหว่างชุมชน หมู่บ้าน สถานศึกษา ปราชญ์ท้องถิ่น พระภิกษุ ครู โดยใช้รากฐานความรู้ภูมิปัญญาที่มีอยู่ ในแต่ละส่วนเข้ามาประสานกันดำเนินการพึ่งพาอาศัยกัน ทำให้เกิดการพัฒนาร่วมกันและนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง

การวิจัยระยะที่ 2 การสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม

การร่างหลักสูตร

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดที่ได้จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการสนทนากลุ่มจากการวิจัย ในระยะที่ 1 มาวิเคราะห์องค์ประกอบที่จำเป็นในการสร้างหลักสูตรการจัดสนทนากลุ่มกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อทราบข้อเท็จจริงหลายๆ อย่างที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องโดยตรงและโดยอ้อม ทั้งนี้เพื่อพิจารณาข้อมูลพื้นฐานทางสังคม วัฒนธรรม ชุมชน สิ่งแวดล้อม จากนั้นนำข้อมูลดังกล่าวมากำหนดเป็นแนวคิดหลักการของหลักสูตรและวัตถุประสงค์ของหลักสูตรสอดคล้องกับแนวคิดของนิตยา เปลื้องนุช (2554 : 10) ที่กล่าวว่า ฐานในการกำหนดแนวคิด หลักการ จุดมุ่งหมายของการศึกษาเป็นผลมาจากข้อมูลหลายๆ ด้านและข้อมูลนั้นจะมีความสอดคล้องสัมพันธ์กัน ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้วิจัยเน้นส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีปฏิสัมพันธ์สอดคล้องกับ UNICEF (2012 : Online) ซึ่งกล่าวว่า การสอนทักษะชีวิตทางสังคมเพียงอย่างเดียวโดยที่ขาดการมีปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกกลุ่มจะไม่ช่วยทำให้เกิดทักษะชีวิตขึ้น ดังนั้นจึงควรใช้เทคนิคต่างๆ มาประยุกต์ใช้เพื่อปรับพฤติกรรมทางสังคมให้ดีขึ้น สำหรับการเลือกใช้สื่อการเรียนรู้ ควรคำนึงถึงความสนใจ ความต้องการ เหมาะสมกับวัยและประสบการณ์ของผู้เรียน (ธารง บัวศรี. 2542 : 288) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ในหลักสูตรนี้มีการประเมินผลหลังการใช้หลักสูตรโดยประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและประเมินการใช้ทักษะชีวิตทางสังคมซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของไทเลอร์ (Tyler. 1949 : 75) ที่กล่าวว่า การประเมินผลเป็นการตรวจสอบว่ากระบวนการจัดการเรียนที่จัดขึ้นนั้นเกิดผลในระดับใด สามารถบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่การประเมินผลจะต้องสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

ผลการตรวจสอบร่างของหลักสูตร

ผลการตรวจสอบร่างหลักสูตรโดยให้ผู้เชี่ยวชาญ พบว่า องค์ประกอบร่างหลักสูตรแต่ละองค์ประกอบของร่างหลักสูตรมีความสอดคล้องกันมีคุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เนื่องจากผู้วิจัยได้ดำเนินการกระบวนการวิจัยและพัฒนาอย่างมีระบบตามขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรของนักพัฒนาหลักสูตรหลายท่าน ได้แก่ ธารง บัวศรี (2542 : 8-9) วิชัย วงษ์ใหญ่ (2554 : 98) นิตยา เปลื้องนุช (2554 : 10-11) บุญเลี้ยง ทุมทอง (2554 : 167) ทำให้ผู้วิจัยทราบขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอน 4 ขั้นตอน คือการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน การพัฒนาหลักสูตร การทดลองใช้หลักสูตรและการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร

การปรับปรุงร่างหลักสูตร

ผู้วิจัยได้ปรับปรุงองค์ประกอบในร่างหลักสูตรตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญสอดคล้องกับแนวคิดของนพเก้า ณ พัทลุง (2554 : 4) ที่ได้อธิบายองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรทุกระดับมักจะมีองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการที่เหมือนกัน คือ 1) จุดมุ่งหมายการเรียนรู้ 2) สารระการการเรียนรู้ 3) กิจกรรมการเรียนรู้และ 4) การประเมินผลการเรียนรู้ ดังนั้นในการจัดทำหลักสูตรนั้นต้องให้องค์ประกอบทุกข้อมีความสัมพันธ์และสอดคล้องกัน

การวิจัยระยะที่ 3 ผลการทดลองใช้หลักสูตร

การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

จากการนำหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคมไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียน มีค่าเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากเนื้อหาที่นำมาใช้ในการสร้างหลักสูตรเป็นเนื้อหาในท้องถิ่นและ ได้นำมาพัฒนาเป็นหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานก่อให้เกิดความน่าสนใจ กระตุ้นให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ มีกิจกรรมให้แสดงความคิดเห็นที่หลากหลาย มีการตั้งคำถามเพื่อทำความเข้าใจ

และนักเรียนสามารถแสดงความคิดเห็นทำให้เกิดการเรียนรู้ด้วยความเข้าใจ จึงมีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชมพูนุช วราศิริ (2548 : 74-131)

การศึกษาการใช้ทักษะทางสังคม

จากผลการทดลองใช้การทดลองใช้หลักสูตร พบว่า ค่าเฉลี่ยของการใช้ทักษะทางสังคมของนักเรียนหลังการทดลอง มีค่าสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะข้อคำถามมีลักษณะเป็นพฤติกรรม มีความชัดเจนและเมื่อเกิดสถานการณ์ดังกล่าวทำให้นักเรียนสามารถตัดสินใจได้ว่าจะแสดงพฤติกรรมอย่างไร สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศันสนีย์ เต็มเปี่ยม (2548 : 33-50) สกล วรเจริญศรี (2550 : 133-214) และ Sharon ; Sue ; and Juliana (2003 : 160-165)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

- 1) ก่อนที่ผู้สอนจะนำหลักสูตรไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับนักเรียน ควรศึกษาเอกสารหลักสูตรทั้งฉบับอย่างละเอียดเพื่อให้เกิดความเข้าใจจนทำให้การจัดกิจกรรมมีประสิทธิภาพ
- 2) การนำหลักสูตรไปใช้ครูควรมีบทบาทในการสนับสนุน แนะนำ ให้กำลังใจ เพื่อให้ให้นักเรียนพัฒนาทักษะทางสังคมด้วยความเชื่อมั่น
- 3) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในบางเรื่อง เช่น หน่วยการเรียนรู้เทียนพรรษาโบราณอุบลราชธานี ทางสถานศึกษาควรเชิญครูภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานด้านเทียนพรรษาเข้ามาสอนในชั้นเรียนหรือจัดให้ผู้เรียนได้ไปศึกษาค้นคว้าในแหล่งการเรียนรู้เทียนพรรษาอุบลฯ เพื่อให้ผู้เรียนได้สร้างเสริมประสบการณ์ด้วยการเรียนรู้จริง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรมีการศึกษาผลที่เกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรมตามหลักสูตร เพิ่มในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน เช่น เจตคติที่มีต่อการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน
- 2) ควรมีการศึกษาความต่อเนื่องของการสร้างทักษะทางสังคมโดยใช้ระยะเวลาที่นานขึ้นและมีการเก็บข้อมูลเพื่อให้ทราบพัฒนาการ

เอกสารอ้างอิง

- ชมพูนุช วราศิริ. การพัฒนาหลักสูตรบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับรายวิชาประวัติศาสตร์ไทย สาขาครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏ. ปริญญาโท กศ.ด สาขาวิชาการอุดมศึกษา กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2548.
- จ่าง บัวศรี. ทฤษฎีหลักสูตร : การออกแบบและการพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ธนวิการพิมพ์, 2542.
- นพเก้า ณ พัทลุง. การจัดทำหลักสูตรที่สอดคล้องกับท้องถิ่น ตามแนวของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. สงขลา : ดาษหอมสงขลา, 2554.
- นิตยา เปลื้องนุช. การบริหารหลักสูตร. ขอนแก่น : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2554.
- บุญเลี้ยง ทุมทอง. การพัฒนาหลักสูตร. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. นวัตกรรมหลักสูตรและการเรียนรู้สู่ความเป็นพลเมือง. กรุงเทพฯ : บริษัทอาร์ แอนด์ ปริ้นต์จำกัด, 2554.

- คันสนีย์ เต็มเปี่ยม. การศึกษาและพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดประตู่ในทรงธรรม กรุงเทพมหานคร. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. วิชาเอกจิตวิทยาการแนะแนว กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2548.
- สกล วรเจริญศรี. การศึกษาทักษะชีวิตและการสร้างโมเดลกลุ่มฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนวัยรุ่น. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ด. สาขาวิชาจิตวิทยาการให้คำปรึกษา กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2550.
- สถาบันรามจิตติ. โครงการสำรวจติดตามสภาวการณ์เด็กและเยาวชน (Child Watch) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2552.
- สำเนียง สร้อยนาคพงษ์. การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นส่งเสริมการเรียนการสอนในโรงเรียน. สารพัฒนาหลักสูตร, 2535.
- อุษณีย์ โพธิสุข. สร้างเด็กให้เป็นอัจฉริยะ เล่มที่ 5 : E.Q. ปัญหาหนักของมนุษย์ชาติ. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์, 2545.
- เอกวิทย์ ณ ถลาง. ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการความรู้. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป. 2546.
- Tyler, R. W. **Basic Principle of Curriculum and Instruction.** Chicago : University of Chicago, 1949.
- Sharon, Junge K., Sue Manglallan and Juliana Raskauskas. "Building Life Skills Through After School Participation in Experimental and Cooperative Learning". **Child Study Journal.** 33(3) : 160-164, 2003.
- UNICEF. "What is the Life Skill Approach?" **Explore Ldeas Articles, Opininos, and Research about Teaching and Learning.**
<<http://www.unicef.org/teachers/lifeskill/html>> 18 July 2012.